

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

У ВІНЕЦЬ ШАНИ Ю. І. КРАШЕВСЬКОГО

*Міжнародна наукова конференція,
присвячена 200-річчю з дня народження Ю. І. Крашевського
"Універсум Юзефа Ігнація Крашевського".
(Житомир, 12–14 жовтня 2012 р.).*

"Ще не вмерла Україна! Jeszcze Polska nie zginęła! – поки наші держави мають такого велетня світової культури, як Юзеф Ігнацій Крашевський", – саме з цих слів професора В. Єршова розпочала роботу Міжнародна наукова конференція, присвячена 200-річчю з дня народження видатного польського письменника та суспільного діяча, що відбулася в Житомирському державному університеті імені Івана Франка 12–14 жовтня 2012 р. Ця резонансна в наукових, культурних, освітніх та громадських колах подія була приурочена до славетного ювілею митця світового рівня, значна частина життя якого минула в Україні та, зокрема, в Житомирі.

Головуючий на пленарному засіданні професор В. Єршов наголосив, що сьогодні ім'я Ю. І. Крашевського належить рівною мірою двом великим культурам, двом потужним літературам, двом великим європейським народам, які уклінно називають його ім'я серед тих імен, що здатні змінювати світ. Ми тільки сьогодні починаємо розуміти велич Ю. І. Крашевського, вагу його слова, ціну його творів, роль у нашому житті. Ніколи до Ю. І. Крашевського і, на жаль, ніколи після епохи Ю. І. Крашевського – Житомир не мав тієї слави, того впливу, не відіграв тієї ролі, яку мало місто у середині XIX століття".

Організатором Міжнародної конференції виступили кафедра теорії та історії світової літератури (завідувач проф. В. Єршов) Інституту філології та журналістики (директор проф. В. Мойсієнко) ЖДУ ім. І. Франка (ректор проф. П. Саух), Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України (директор, академік М. Жулинський), кафедра полоністики (завідувач член-кореспондент Р. Радишевський) Інституту філології Київського національного університету ім. Т. Шевченка, завідувач кафедри літератури романтизму (проф. А. Фабіановський) Інституту польської літератури факультету полоністики Варшавського університету, Житомирська обласна Спілка поляків України (голова В. Ляковська-Щур), Національна спілка краєзнавців України (проф. М. Костриця). Конференція відбувалась під почесним патронатом маршалка Сенату Республіки Польща Б. Борусевича та маршалка Сілезького воєводства А. Матусевича.

На урочистому пленарному засіданні, що проходило у конференц-залі ЦК університету, з привітальним словом до учасників звернувся генеральний консул Республіки Польщі у Вінниці К. Свідерек, а також проректор з наукової роботи університету професор Н. Сейко, директор Інституту філології та журналістики професор В. Мойсієнко та голова Житомирської обласної Спілки поляків України В. Ляковська-Щур.

Доповідь академіка НАН України, директора Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України М. Жулинського на тему: "Парадигма "іншого" у творчості Ю. І. Крашевського", яка розпочала безпосередньо наукову частину засідання, задала відповідну тональність подальшому проведенню міжнародного наукового заходу. Видатний учений наголосив на тому, що "ми можемо й повинні сьогодні глибше пізнати творчість Ю. І. Крашевського, якщо говорити про так званий його український період. І тут ми бачимо, що він зробив колосальний крок у пізнанні не тільки соціального стану українців, не тільки їхніх традицій, звичаїв, вірувань і т. д., але й у пізнанні взаємостосунків, які на той час панували й на тогочасній Волині. І ті поділи Речі Посполитої, і та ситуація, в якій опинилась Волинь вже під час панування тут Російської імперії, дають нам дуже багато матеріалів подумати над тим, як розвивалися стосунки міжнаціональні, і який вони, на жаль, мали вплив вже до періоду XX століття".

Директор Інституту Інтердисциплінарних та порівняльних досліджень "Схід – Захід" Інституту польської філології Бялостоцького університету професор Я. Лавський виступив з доповіддю "Ю. І. Крашевський А. Д. 2012 у думках польських і зарубіжних дослідників. Навколо ювілейної анкети письменника", репрезентувавши сучасний європейський літературний дискурс, що розвивається довкола постаті Ю. І. Крашевського.

Член-кореспондент НАН України завідувач кафедри полоністики в КНУ ім. Т. Шевченка, головний редактор "Київських полоністичних студій" Р. Радишевський оголосив доповідь "Ю. І. Крашевський: діалоги з Україною", у якій поглибив найбільш важливі аспекти волинського періоду творчості

письменника, особливості інтерпретації української тематики в його подорожах, мемуаристиці та публіцистиці, селянських та історичних повістях, а також у полілозі з українськими письменниками.

Професор кафедри ангелістики Варшавського університету А. Цетера представила доповідь "На фоні дружби із Шекспіром: кореспонденція Ю. І. Крашевського й І. Головінського", зазначаючи, що листи першого польського перекладача творчої спадщини Шекспіра, волинця Ігнація Головінського, є глибоким джерелом знань про дружбу, яка поєднувала перекладача та письменника, а також дозволяють відтворити певні сторони біографії Ю. І. Крашевського, проливаючи світло на його редакційну роботу над Шекспіром, до якої з успіхом він повернеться лише через тридцять п'ять років, готуючи до друку видання збору канонічних перекладів у 1875–1877 рр.

Крім цього, у конференц-залі була організована виставка польськомовних раритетів, які зберігаються у фондах університетської бібліотеки, та книг ювіляра різними мовами та різних років видання (директор бібліотеки к. п. н. Б. Ренькас).

Секційні засідання відбулися за трьома напрямками: "Історія, світогляд, традиції в житті та творчості Ю. І. Крашевського", "Ю. І. Крашевський єднає: діалог культур крізь час і простір" та "Польська література України: Духовні заповіді Ю. І. Крашевського", керівниками секцій стали провідні українські та польські вчені – академік НАНУ М. Жулинський (Україна) та професор Г. Борковська (Польща), професор А. Цетера (Польща) та професор В. Єршов (Україна), член-кореспондент Р. Радішевський (Україна) та професор Я. Коморовський (Польща).

На секційних засіданнях було звернуто увагу на стан розвитку крашевськознавства у літературознавчих та мовознавчих студіях. Науковці у своїх доповідях висвітлювали проблеми взаємозв'язків творчості Ю. І. Крашевського і В. Гамбровича (д. габ. А. Чайковська, Академії ім. Я. Длугоша в Ченстохові), структури роману "Шалена" (д. гуманіт. н. А. Яніцька, Бялостоцький університет), портретних характеристик в історичному романі "Мачуха" (доц. О. Цивкач, Прикарпатський НУ ім. В. Стефаніка), урбаністичного простору Ю. І. Крашевського (д. габ. Г. Борковська, Інституту літературних досліджень ПАН), діяльності Ю. І. Крашевського як колекціонера та видавця (д. габ. Й. Краузе-Карпінська, Інститут літературних досліджень ПАН), функціонування моделей оповідності у творчості письменника (доц. М. Брацка, КНУ ім. Т. Шевченка), взаємозв'язків Г. Запольської та Ю. І. Крашевського (доц. Л. Зелінська, НУ "Острозька академія"), зображення слов'янських старожитностей у художньому спадку Ю. І. Крашевського (проф. Т. Черниш, КНУ ім. Т. Шевченка), впливів Сходу та Заходу на творчість Ю. І. Крашевського (проф. В. Єршов, ЖДУ ім. І. Франка), мови творів видатного митця (д. габ. А. Брацкі, КНУ ім. Т. Шевченка), особливостей польського "тексту" у творчості К. Паустовського (проф. Л. Ромашенко, Черкаський НУ ім. Б. Хмельницького), контактних та типологічних зв'язків Ю. І. Крашевського та І. Тургенева (доц. Г. Соболевська, ЖДУ ім. І. Франка), функціонування руссоїстських мотивів у волинських повістях (доц. Г. Бондаренко, ЖДУ ім. І. Франка), антинігілістичних паралелей у дискурсах "Бісів" Ф. Достоєвського, "Шаленої" Ю. І. Крашевського та "Нігілістів" В. Гонсьоровського (доц. О. Янішевський, НТУ "Київський політехнічний інститут"), особливостей жанру літературної казки у творчій спадщині письменника (ст. викл. З. Ржевська, ЖДУ ім. І. Франка), реінтерпретації історичних подій у творчості Ю. І. Крашевського та Є. Івановського (І. Савицький, Городківська ЗОШ Андрушівського р-ну Житомирської обл.), зв'язків Ю. І. Крашевського з театром волинської шляхти (д. габ. Я. Коморовський, Варшавська театральна академія, Інститут мистецтв ПАН), реінтерпретації простору в київському зібранні малюнків письменника (д. гуманіт. н. К. Чайковський, Академії ім. Я. Длугоша в Ченстохові), розкриття міфологеми Твардовського в однойменній повісті Ю. І. Крашевського (проф. О. Астаф'єв, КНУ ім. Т. Шевченка), поліфонії проблематики "Ладової печери" Ю. І. Крашевського (д. гуманіт. н. М. Лул, Бялостоцький університет), здійснення культурно-освітнього проекту "Ю. І. Крашевський і Житомир" (доц. Н. Місяць, ЖДУ ім. І. Франка), організації часопростору в романі Ю. І. Крашевського "Старий переказ" (доц. Н. Астрахан, ЖДУ ім. І. Франка), реінтерпретації часопростору роману "Графиня Козель" Ю. І. Крашевського (асист. О. Коржовська, ЖДУ ім. І. Франка), ретроспекції житомирського простору в польській мемуаристиці (асист. В. Білявська, ЖДУ ім. І. Франка), польської літератури в літературно-критичному дискурсі київських неокласиків (асп. Н. Котенко, НУ "Києво-Могилянська академія").

У перший день роботи Високого міжнародного зібрання учасники конференції відвідали концерт "Польська музика Волині доби романтизму" заслуженого колективу польської культури, камерного ансамблю ім. І.Ф. Добжинського, керівником якого є кандидат мистецтвознавства, доцент Житомирського національного агроєкологічного університету, член Національної спілки композиторів України видатний концертмейстер Ірина Копоть. Справжньою окрасою музикального вечора стала доповідь Е. Гілевич про найкращі зразки волинської музики доби Ю. І. Крашевського. "Полонез для двох фортепіано" І.Ф. Добжинського, "Думка" М. Ясінського, "Думка" і "La consolazione для голосу, віолончелі та фортепіано" К. Любомирського, "Te rozkwitłe świeżo drzewa" Ю. Зарембського, "Polały się łązy" (на слова А. Міцкевича) І. Падеревського, "Фантазія на улюблений наспів" Ю. І. Крашевського, "Salve Regina" К. Горського були виконані вперше після понад столітнього забуття.

Наступного дня 13 жовтня в перерві між секційними засіданнями відбулась екскурсія до Музею старожитностей Інституту філології та журналістики ЖДУ ім. І. Франка. Заступник директора ІФЖ з виховної роботи, а разом і завідувач музею ст. викл. М. Масловська представила глядачам неповторну картину старовинних речей Житомирського краю. Гості мали змогу доторкнутися до історії та відчути справжній дух поліської оселі. Цього ж дня після закінчення роботи секції учасники конференції відвідали Житомирську обласну філармонію, де проходили урочистості XVIII Міжнародного фестивалю польської культури "Веселка Полісся", започаткований ще першим головою обласного відділення Спілки поляків України, відомим поетом і громадським діячем В. Грабовським. А 14 жовтня відбулася екскурсія "Житомир Ю. І. Крашевського" (лектор-екскурсовод В. Єршов), під час якої учасники побачили дім Ю. І. Крашевського, гімназію, де він служив освіті, будинок колишнього театру та пройшли стежками, якими колись ходив видатний волинянин.

15 жовтня у жовтому корпусі Київського національного університету ім. Т. Шевченка пройшла презентація книги члена-кореспондента НАНУ Р. Радишевського "Юзеф Ігнацій Крашевський: діалоги з Україною" (К., 2012), на якій, крім самого автора, виступили професори М. Жулинський, О. Астаф'єв, Г. Борковська, В. Єршов та ін. На підсумковому засіданні було одногослосно ухвалено Резолюцію до крашевськознавців, полоністів, громадськості України та Польщі, а також до керівників житомирської обласної та міської влади, згідно з якою учасники конференції:

– визначають актуальність та затребуваність сучасних досліджень творчості Ю. І. Крашевського, художня спадщина якого належить двом народам – польському та українському як для розвитку світової культури й літератури, так і для поглиблення творчих і наукових стосунків між братніми народами, культурами та літературами;

– особливу увагу звертають на висвітлення, збереження та поширення загальнолюдських цінностей, які містяться у спадщині Ю. І. Крашевського, що сприятиме ще більшому поглибленню дружніх стосунків між польським та українським народами;

– відзначають появу нових концептуальних досліджень спадщини Ю. І. Крашевського в Україні та Польщі, високий рівень польського та українського крашевськознавства та української полоністики загалом;

– звертаються до Голови Житомирської обласної державної адміністрації, Голови Житомирської обласної ради, Житомирського міського голови, Секретаря Житомирської міської ради з проханням увічнити ім'я Ю. І. Крашевського як педагога та куратора Житомирської чоловічої гімназії на будинку колишнього приміщення гімназії (вул. Мала Бердичівська) та на фасаді 4-го корпусу ЖДУ ім. І. Франка (вул. Пушкінська) як правонаступника найстарішого навчального закладу;

– звертають увагу на незадовільний стан будинку Ю. І. Крашевського у Житомирі, де в 1853–1860 рр. проживав видатний письменник (вул. Любарська, 3), який, маючи історичну автентичність та архітектурну цінність, через занедбаність втрачає екскурсійну привабливість; будинок Ю. І. Крашевського потребує негайного захисту держави, офіційного визначення його долі та місця в культурному просторі Житомира;

– звертаються з проханням взяти під захист держави, облаштувати майданчик і встановити огорожу навколо трьохсот'ятидесятилітнього "Дуба Крашевського", що росте напроти будинку Ю. І. Крашевського по вул. Любарській, 3;

– віддають належну повагу та вдячність організаторам Міжнародної наукової конференції, особливо ректору ЖДУ ім. І. Франка професору П. Сауху, проректору з наукової роботи професору Н. Сейко, академіку НАНУ М. Жулинському, члену-кореспонденту НАНУ Р. Радишевському, завідувачу кафедри теорії та історії світової літератури ЖДУ ім. І. Франка професору В. Єршову, голові Житомирської обласної Спілки поляків України В. Лясковської-Щур, яка відбулась на високому науковому та організаційному рівнях.

Міжнародна наукова конференція "Універсум Юзефа Ігнація Крашевського" викликала значний резонанс у наукових колах як України, так і Польщі, про що переконливо свідчить низка відгуків, серед яких офіційне звернення академіка НАН України, директора Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України М. Жулинського до ректора Житомирського державного університету ім. І. Франка проф. П. Сауха:

"Вельмишановний Петре Юрійовичу!

Із щирим почуттям поваги і вдячності висловлюю Вам своє і моїх колег захоплення чудово організованою і науково вагомою Міжнародною науковою конференцією, присвяченою 200-річчю від дня народження Юзефа Ігнація Крашевського, яка пройшла в стінах очолюваного Вами університету 12–14 жовтня 2012 року.

Сподіваюсь, що Ви не відмовите собі в приємності висловити свою і нашу вдячність Вашим колегам, а саме, проректору з наукової роботи, доктору педагогічних наук Наталії Андріївні Сейко, директору Інституту філології та журналістики, доктору філологічних наук, професору Віктору Михайловичу Мойсієнку і особливо, бо відчувалося особливе уболівання за гідне вшанування пам'яті славного житомирянина-волинянина Ю. І. Крашевського з його боку, завідувачу кафедри теорії та історії світової літератури, доктору філологічних наук, професору Володимирові Олеговичу Єршову та його колегам по кафедрі.

Ви та Ваші колеги, яких я згадав і яких не згадав, але бачив-уявляв, скільки співробітників Вашого університету були задіяні в підготовці й проведенні конференції "Універсум Юзефа Ігнація Крашевського", зуміли запросити достойних учених, політичних і громадських діячів із Республіки Польща, а також із Спілки поляків України та місцевих краєзнавців і витворити відкриту атмосферу міжнародного наукового діалогу. Він був продовжений у м. Києві в Інституті філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка завдяки ентузіазму та ефективній співпраці з Вашим університетом та Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України завідувача кафедри полоністики КНУ ім. Т. Шевченка, члена-кореспондента НАН України Р. П. Радішевського, який прибув із чудовим дарунком учасникам конференції – монографією про життя і творчість Ю. І. Крашевського.

Не можу не висловити свого приємного подивування кількістю та науковою якістю досліджень, приурочених до цієї конференції, до ювілею Ю. І. Крашевського. Передусім, був вражений двома монографіями В. О. Єршова "Польська література Волині доби романтизму: генологія мемуаристичності" (2008 р.) та "Польська мемуаристична література Правобережної України доби Романтизму" (2010 р.). Безперечно, це новаторські дослідження, базовані на величезному масиві архівних матеріалів, історичних польських та українських джерел, а головне, в цих монографіях обґрунтовано – і це вперше здійснено! – генезис і функціонування польськомовної літератури Волині як самодостатнього художнього феномену в літературі й культурі Правобережної України.

Безперечно, Ваш університет, шановний Петре Юрійовичу, є сьогодні лідером у дослідженні літератури, мистецтва, культури Волині доби просвітництва, класицизму і романтизму. Це засвідчила міжнародна конференція "Універсум Юзефа Ігнація Крашевського", яка пройшла на високому науковому та організаційному рівні.

Щиро вдячний Микола Жулинський, академік НАН України, академік-секретар ВЛММ НАН України, директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. 29 листопада 2012 р. (№ 130/565)".

Крім цього, викладач Варшавського університету А. Цетера, зокрема, зазначила, що "Житомирська конференція була прекрасно організована і проходила на науковому рівні, що заслуговує найвищого наукового визнання. Її великим здобутком була спільна робота українських і польських науковців, які з легкістю перемагаючи всілякі мовні бар'єри, створили багатовимірний, сугестивний портрет Ю. І. Крашевського як творця, що вміло використовує унікальну енергію культур пограниччя. Тематика сесії віддзеркалювала небувалу інтелектуальну допитливість Крашевського, дослідника слов'янських звичаїв, мов та історії".

Професор Інституту літературних досліджень ПАН Г. Борковська наголосила, що конференція показала величезне зацікавлення українських учених польською культурою XIX ст., полоністичні дослідження яких займають першорядне місце у світовій полоністиці поруч з власне польськими. Директор Інституту Інтердисциплінарних та порівняльних досліджень "Схід – Захід" Інституту польської філології Бялостоцького університету професор Я. Лавський зазначив, що конференція відбулась на світовому рівні, який визначають її вишукана організація та глибина докладів. Ад'юнкт М. Лул, зокрема, зауважив: "Найціннішим досвідом, який я виніс з конференції, була можливість зустрічі з містом та людьми, з історією та сьогоденням. Конференційні засідання, що проходили декількома мовами, дні польської культури, врешті, екскурсія по Житомиру слідами Ю. І. Крашевського, – це все підтверджує в моєму переконанні особливий статус письменника, який також в двохсоту річницю свого народження не перестає інспірувати взаємних контактів на стику культур, мов і народів. Крашевський був і є, так би вимовити, – трансграничний". Професор Л. Ромащенко відгукнулась своїми враженнями: "Конференція виявилась надзвичайно представницькою, у її роботі взяли участь відомі науковці з багатьох регіонів Польщі та України. Організатори подбали, аби все працювало на тему конференції, викликало захоплення, запам'яталося. Тож жодного непередуманого ходу, зайвого штриха, як-от програма з ілюстраціями творів Ю. І. Крашевського або місць, пов'язаних із його іменем, які відвідали учасники конференції – будинок, де жив письменник, старезний дуб, у запашній тіні якого він не раз перебував. А подорож учасників до Києва прикрасили відвідини в Коростишеві *родинного маєтку графів Олізарів – однієї із найдавніших польських шляхетських династій, які сприяли розбудові багатьох українських міст, та пам'ятнику Г. Олізару, який був встановлений за ініціативи В. Єршова*". Член-кореспондент НАНУ Р. Радішевський, підводячи підсумки, наголосив: "У тому, що конференція відбулась саме у Житомирі, є велике провидіння історії. Саме з нього у 1912 р. почалося святкування столітнього ювілею видатного письменника на українській землі. Сьогодні житомирська полоністика, завдяки невтомній праці В. Єршова, займає одне з провідних місць у вітчизняному слов'янознавстві. Конференція високо презентувала здобутки української наукової школи загалом, стала першою подією у вінці шанування видатного письменника, наступним етапом якої має стати міжнародна конференція "Ю. І. Крашевський. 1812 – 2012. Письменник – Мислитель – Авторитет", яка проходитиме у Варшаві, Бялостоці та Романуві 14–16 листопада 2012 р."

Загалом у Міжнародній конференції брали участь 39 вчених з Польщі та України, серед яких 33 науковця із науковими ступенями, серед яких 19 докторів філологічних наук та докторів габілітованих, 14 кандидатів філологічних наук та докторів гуманітарних наук, а саме: 1 академік НАН України; 1 член-кореспондент НАН України; 9 докторів філологічних наук; 10 кандидатів філологічних наук з України; 8 докторів габілітованих та 3 докторів гуманітарних наук з Республіки Польща; 1 старший викладач; 2 асистента; 1 докторант; 2 аспіранти; 1 краєзнавець, а також представники Генерального консульства Республіки Польща у Вінниці.

Підсумком у роботі конференції можна також вважати слова професора В. Єршова, якого підтримали провідні науковці: "Упевнений, що настане час, і наша держава святкуватиме ювілей нашого українського Крашевського на державному рівні як рівного серед рівних, видатного серед видатних, бо: –

Крашевський впливає!

Крашевський зобов'язує!

Крашевський єднає!"

В. О. Єршов, В. С. Білявська